

הקדמה

בעולמה של חסידות, פורים הוא עניין רציני. החיוב לשמוח "עד דלא ידע" אינו נתינת אות להתהוללות ולליצנות ריקה, אלא סולם, או שמא קרש קפיצה, לשמחה עמוקה ומופלאה שלמעלה ממדרגת הדעת. החסידות מלמדת כי לא ביום חריג של התנתקות ובריחה עסקינן, אלא במועד רב תוכן ואור שאת השפעתו יש להמשיך על פני כל ימות השנה.

בהתוועדויות של ימי הפורים, לאחר שקיים בעצמו את מצוות היום, היה הרבי זי"ע נובע כמעייין המתגבר. כדרכו בקודש העמיק בתוכנו ועניינו של היום עד נקודת התמצית. ברוח דברי הבעש"ט כי "הקורא את המגילה למפרע - כעניין השייך לעבר בלבד - לא יצא", העמיד הרבי בבסיס דבריו את פסוקי המגילה, ודלה מתוכם שפע הוראות והדרכות הנוגעים היום לחייו של כל אדם מישראל. כל אחד מגיבורי המגילה לבש משמעות אקטואלית ולימד שיעור מיוחד משלו.

במעמדים אלה היה הרבי מדבר מעומק לבו על ההכרח להתרומם מן השקיעה המוגזמת בחומריות, מלמד לבוז למוסכמות ול'הנחות' של העולם הזה, והיה מורה את הדרך לבנות מחדש, דווקא מתוך עבודת "עד דלא ידע", את עומק ההבדלה וההבחנה בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי".

טעימה מאור יקר זה ניתנת בפרקי ספר זה, על שני חלקיו, המביאים מבחר מדברי הרבי בהתוועדויות הפורים שערך בבית מדרשו לאורך השנים, בסידור מחודש לפי נושאים ובתוספת כותרות ותקצירים. רובם ככולם של הדברים נאספו מתוך סדרת הענק של התוועדויות הרבי, "תורת מנחם", שבה מופיעים הדברים בטעמם ובניחוחם החסידי המקורי, כפי שיצאו מפי הרבי. תודתנו נתונה למערכת "ועד הנחות בלה"ק" ולמנהל הנמרץ הרב חיים שאול ברוק, שנהגו בנו עין טובה ואפשרו לנו להשתמש בחומר הרב והאיכותי.

השיחות שנאספו בספר זה הובאו ככתבן, אך לא תמיד במלואן, כך שלעתים הוצרכנו לשינויי לשון קלים כדי להתאים את הדברים למבנה הספר. ראוי גם לציין כי רובן ככולן של השיחות שבספר לא הוגהו על ידי הרבי. תודתנו נתונה לרב שניאור זלמן העכט על עזרתו במלאכת הליקוט ולרב שמואל וולס על הסיוע הרב בהכנת הספר לדפוס.

*

אין ספק כי הקריאה בספר זה תעניק ליום הפורים, על מצוותיו ואופיו המיוחד, תוספת עומק ומשמעות.

ספריית מעיינותיך

תוכן העניינים

• חלק ראשון •

ימי הפורים האלה

המועד, טעמיו ומצוותיו

מהותו של יום

- 19 חג של "נהפוך הוא"**
פורים לא נקרא על שם ההצלה אלא דווקא על שם הגורל שהוביל לגזירה הרעה, כי עניינו המיוחד הוא "נהפוך הוא" - להפוך את הרע עצמו ליום טוב. דבר זה אפשרי רק על-ידי עבודה של "לא ידע"
- 27 "פורים" - שני גורלות**
שני גורלות הם - גורל של קדושה וגורל של קליפה, ושניהם נרמזים בשם "פורים", לשון רבים, כי עניינו של פורים הוא עבודת התשובה ההופכת גם את הרע לטוב. זו גם הסיבה ששם החג הוא בלשון העמים
- 33 בין פורים ליום הכיפורים**
הן בפורים והן ביום הכיפורים ישנו גורל, שעניינו התחברות למקום שלמעלה מן הרעת, אלא שביום הכיפורים הדבר שייך לנשמה בלבד מתוך עינוי הגוף, ואילו בפורים מקיף חיבור זה גם את הגוף ואת חיי המעשה, ובכך משפיע על השנה כולה
- 39 כשהזמן חוגג**
כל המועדים נקבעו לרגל מאורע מסוים, אולם פורים נולד כמשקל-נגד לטענת המן על עצם העובדה שיש ליהודים מועדים. עניינו של פורים הוא אפוא המועד עצמו, הזמן עצמו, ולכן השמחה בו גדולה משמחת המועדים האחרים

עד דלא ידע

47 לטבול ולהתבטל בעת רצון
 עניינה של טבילה הוא שהטובל מכניס את כל מציאותו אל הדבר המטהר. לכל אחד צריך להיות לפחות רגע אחד שבו הוא שוכח את כל טרדותיו ובעיותיו ומטבל-מבטל את כל מציאותו לפני עצמותו ומהותו יתברך. יום הפורים הוא עת רצון ראויה לכך

55 מ"לא ידע" לדיעה אמיתית
 "עד דלא ידע" הוא מצב ביניים בדרך להבחנה עמוקה יותר בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי". בדורנו, כשהנוער פורץ את הגבולות ומטשטש את הסדרים, זה מפני שהוא זקוק להסבר עמוק ומהותי אודות ההבדל האמיתי בין טוב לרע, והגיע הזמן לספק לו אותו

מצוות היום

63 שמחה ללא גבול
 בפורים אין ביטול מלאכה, ומלאכת היום העיקרית היא - השמחה • דרגות שונות לשמחה, ולמעלה מכולן - שמחת פורים, שמחה שלמעלה מהרגשה וידיעה • מעלה מיוחדת יש לכל המצוות שקיבלו ישראל מתוך שמחה, על אחת כמה וכמה כשהמצוה עצמה היא השמחה • לשמחה של פורים אין צורך להגיע בהדרגה, אלא בבת אחת - "ונהפוך הוא"

71 הקריאה בלילה והקריאה ביום בעבודת האדם
 עניינה של קריאת המגילה בלילה הוא להאיר את החושך, ולכן קריאה זו היא חלק מ"דברי סופרים", שתוקפם הוא בעיקר בזמן החושך והגלות. ומכל מקום דווקא בקריאה ביום יש להחמיר במקרה של ספק, כי מי שמרגיש שהנו במצב של "יום" צריך להיזהר בכפליים

79 **משלוח מנות – מתנה של חיים**
 השפעת ימי הפורים נמשכת כל השנה, אך מצוות משלוח מנות יכולה להתקיים בפורים בלבד. בכל ימות השנה קבלת מתנות ממעיטה את החיים הגשמיים או הרוחניים, ו"שונא מתנות יחיה"; ואילו בפורים משלוח המנות מבטא דווקא את ההצלה ממוות לחיים

93 **מתנות לאביונים – בין משפיע למקבל**
 המתנה לאביון איננה "צדקה" אלא מתנה, דבר שאדם נותן למי שעשה לו נחת-רוח, שכן יותר ממה שבעל-הבית עושה עם העני עושה העני עם בעל-הבית. אולם רק בפורים מקבל האביון את המתנה בשמחה, ואילו בשאר ימות השנה עליו לבקש על מילוי חסרונו ולא לשמוח במצבו

105 **מתנות לאביונים – הדרך לאחדות**
 מצוות מתנות לאביונים עניינה תיקון החיסרון של "מפוזר ומפורד". התקרבות והתאחדות אמיתית מתקיימת דווקא כשהנתינה היא לא רק ל"רעהו" אלא לאביון, זה ש"תאב לכל דבר", ולא ליחיד אלא לרבים

• **הלק שני** •

זכרים ונעשים **סיפור המגילה ומשמעותו לדורות**

ויהי בימי אחשוורוש

119 **"תוקפו של אחשוורוש" בשירות עם ישראל**
 קריאת המגילה מתחילה מ"תוקפו של אחשוורוש", כי רק כשמבינים כמה גדול היה אחשוורוש מתברר גם גודל נס ההצלה והישועה. והחידוש הוא שתוקפו של אחשוורוש עצמו נוצל כדי לסייע לישראל, כי כאשר אין מתפעלים מהעולם, הוא עצמו נעשה מסייע לעבודת ה'

חג של "נהפוך הוא"

פורים לא נקרא על שם ההצלה אלא דווקא על שם הגורל שהוביל לגזירה הרעה, כי עניינו המיוחד הוא "נהפוך הוא" – להפוך את הרע עצמו ליום-טוב. דבר זה אפשרי רק על-ידי עבודה של "לא ידע"

א. בנוגע לשמות הימים-טובים – יש שינוי בין פורים לכל שאר הימים-טובים: כל הימים-טובים נקראים על שם הנס שאירע ביום זה או על שם המצוה המיוחדת ליום זה: פסח – על שם הנס ש"פסח על בתי בני ישראל במצרים גו"¹, או "חג המצות", על שם המצוה דאכילת מצה, "שבעת ימים מצות תאכלו"². שבועות – על שם המצוה "שבעה שבועות תספר לך"³. סוכות – על שם מצות סוכה, "בסוכות תשבו שבעת ימים"⁴. חנוכה – על שם חנוכת המזבח והמקדש⁵, או על שם החניה מהמלחמה, "חנו כ"ה"⁶. ועל-דרך-זה בנוגע לראש השנה – התחלת וראש השנה⁷, ויום הכיפורים – "יום כיפורים הוא לכפר עליכם"⁸.

מה-שאינ-כן היום-טוב דפורים – אינו נקרא על שם מצוות היום, "ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים"⁹, וגם לא על שם נס ההצלה מגזירת המן, אלא אדרבה – "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור"¹⁰, "הפור" ("הוא הגורל"¹¹) שהפיל המן "להומם ולאבדם"¹¹ רח"!:

תכלית השלימות – הפיכת הרע לטוב

ב. ויש לומר הביאור בזה – בהקדים:

כתיב¹² "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד", ומבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמאמר דפורים תר"ף ד"ה זה¹³,

- [בפורים הנ"ל אמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע שני מאמרים: המאמר הראשון, ד"ה והיה כאשר ירים משה ידו גו', והמאמר השני, ד"ה ראשית גוים עמלק גו'] -

ש"ממה שכתוב ואחריתו עדי אובד, משמע, שעמלק לא יהיה לו בירור ותיקון כלל, ורק איבודו זהו תיקונו, וצריך להבין, הלא אמרו רז"ל¹⁴ מבני בניו של המן למדו תורה ברבים, וידוע¹⁵ דהמן היה מזרעו של עמלק, והיה בו בירור כו",

ומבאר, ש"יש בזה ההפרש בין בעתה לאחישנה, דבעתה הוא שנאבדים לגמרי, ובאחישנה אזי יש להם בירור, דהנה אמרו רז"ל¹⁶ זכו אחישנה לא זכו בעתה, והיינו כאשר זכו ישראל בענין הבריורים אזי אחישנה שיהיה הקץ קודם זמן הקצוב, ואזי ניתוסף על-ידי-זה אור בקדושה . . וזהו ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד, דהאחרית וסוף דכל הסטרא-אחרא בכלל וקליפת עמלק בפרט הוא שיאבדו לגמרי בכלות הזמן שנקצב להם, דקץ שם לחושך¹⁷ כו', וכאשר אחישנה על-ידי הבריורים יכול להיות בירור גם בקליפת עמלק . . וזהו גם כן שמבני בניו של המן למדו תורה ברבים, שהוא ענין זכו אחישנה על-ידי הבריורים דנשמות ישראל, שנעשה על-ידי-זה יתרון ותוספת אור בקדושה כו".

ומוסיף לבאר, שבאופן דאחישנה על-ידי הבריורים שיכול להיות בירור גם בקליפת עמלק, הפירוש ד"אחריתו עדי אובד" הוא "עד ולא עד בכלל" (מה- שאין-כן באופן דבעתה, שנאבדים לגמרי, הפירוש "אחריתו עדי אובד" הוא "עד ועד בכלל").

והענין בזה - שתכלית השלימות היא (לא רק לדחות את הרע שלא יבלבל ויפריע להטוב, אלא יתירה מזה) לברר ולזכך את הרע ועד להפכו לטוב, על-דרך דרשת חז"ל¹⁸ על הפסוק¹⁹ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", "בשני יצריך", היינו, שהיצר הרע (לא רק יסכים בעל-כרחו, "מלאך רע עונה אמן בעל-כרחו"²⁰, אלא מתוך רצון ושמחה) יתהפך לאהבה את ה', שזהו ענין "אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא"²¹, שעל-ידי-זה נעשה יתרון ותוספת אור בקדושה.

הגזירה הופכת ליום-טוב

ג. וההתחלה בזה היא בימי הפורים:

אמרו חז"ל²² "חייב²³ איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", ומבואר בחסידות²⁴, שזהו ענין הפיכת "ארור המן" (עניני לעומת זה) ל"ברוך מרדכי" (עניני קדושה), כמו שכתוב²⁵ "ונהפוך הוא", שעל-ידיזזה נעשה גם הענין ד"ברוך מרדכי" באופן נעלה יותר, כיון שעל-ידי הפיכת הלעומת-זה ("ארור המן") נעשה יתרון ותוספת אור בקדושה ("ברוך מרדכי"). אלא שבשביל זה צריכים להגיע לדרגא נעלית ביותר שלמעלה מ"ארור המן" ו"ברוך מרדכי" גם יחד ("לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"), שעל-ידיה יכולים להפוך את ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי".

ד. וענין זה מרומז גם בשמו של היום-טוב - פורים - שנקרא "על שם הפור":

קריאת שמו של היום-טוב פורים על שם הפור שהפיל המן להומם ולאבדם, מהוה פסק דין של תורה [שהרי השם "פורים" אינו שם הסכמי, אלא שם שנתפרש באחד מכ"ד ספרי קודש דתנ"ך] - שאפילו דבר הכי חמור, כגזירה על בני ישראל, אשר, "כל הנוגע בהם כאילו נוגע בכבת עינו"²⁶, יכולים להפוך ולעשות ממנו יום-טוב!

ויומתק יותר על-פי המבואר במדרשי חז"ל²⁷ שהמן דיבר סרה על בני ישראל שיש להם ריבוי ימים-טובים, "שבת היום פסח היום"²⁸, "אמר לו הקב"ה, רשע, אתה מפיל עין רעה במועדיהם שלהם, הרי אני מפילך לפניהם, ומוסיפים להם מועד אחד על מפלתך, זה ימי הפורים"²⁹ - שמזה גופא שהמן רצה לבטל את הימים-טובים ניתוסף עוד יום-טוב.

- משך זמן לאחר הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו בשנת תרפ"ז, לקחו למאסר את אחד הרבנים, ובין הדברים אמרו לו בהלצה: מה לך להתאונן על המאסר, הרי כתוצאה ממאסרו של הרבי מליובאוויטש, נעשה אחר כך יום-טוב!...

להתחזק מהעניינים המבלבלים

ה. והנה, ידוע שכל יום-טוב "עביד עבדתיה", שממשיך ופועל ענינו המיוחד על כל השנה כולה. ולדוגמא: פסח - ממשיך ופועל על כל השנה ענין האמונה, שבועות - ענין התורה, וסוכות - המשכת המקיפים. ומזה מובן גם בנוגע לימי הפורים - שממשיכים ופועלים על כל השנה כולה נתינת-כח להפיכת העניינים הבלתי-רצויים לקדושה, "לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

וענינו בעבודה דכל יום:

לכל אחד ואחד יש עניינים המבלבלים - הן עניינים רוחניים, כמו מחשבות זרות (בדקות על-כל-פנים) וכיוצא בזה, והן עניינים גשמיים, בנוגע לבני חיי ומזונא רויחי, שהחסרון בהם מפריע למנוחת הנפש ומנוחת הגוף הדרושה לעבודת ה', ובלשון הרמב"ם³⁰: "היות הגוף בריא ושלם מדרכי (עבודת³¹) השם הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה כו".

וצריך להשתדל ולפעול לא רק שעניינים אלה לא יבלבלוהו לעבודת ה', אלא יתירה מזה, להפוך את העניינים המבלבלים עצמם לקדושה.

ולדוגמא:

מבואר בתניא³² בשם צוואת הריב"ש³³ שכאשר עומד בתפלה ועומד לנגדו עובד גלולים המדבר ומבלבלו בתפלתו, צריך להתבונן בענין ירדת וגלות השכינה ש'ניצוץ הארתה מתלבש בכחינת גלות דרך פרט בדבור עובד גלולים זה המדבר דברים המבלבלים עבודת ה' היא כוונת התפלה", ולידע שהכוונה בזה ("מה זאת עשה ה' לו") היא "כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו בעומק הלב ובכוונה גדולה כו".

ועל-דרך-זה בנוגע לכל העניינים המבלבלים לעבודת ה' - שצריך לידע ש"מאת ה' היתה לו זאת", "וכמו שכתוב³⁴ כי ה' אמר לו (לשמעי) קלל (את דוד) . . כי אילו נסתלק רוח פיו יתברך רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה³⁵, וכיון שכן, בודאי שהכוונה בזה היא לטובה, שעל-ידי-זה יוסיף כח והתאמצות גדולה בעבודת ה', ואז, נופלים כל הקליפות (שאינם אלא דבר חיצוני, כמו הקליפה שמכסה על הפרי) והיו כלא היו, ונשאר רק קדושה בלבד.

ועל-ידי-זה שמנצלים את הענינים המבלבלים עצמם שעל-ידם יתוסף כח ואומץ בעבודת ה', על-ידי-זה שמגלים את הניצוץ אלקי המלוכש בהם - מהפכים אותם לקדושה.

טפח מעל הארץ

ו. והכח לזה הוא מעבודת ימי הפורים באופן ד"לא ידע" - שהוא ענין היציאה ממציאותו ("ארויסגיין פון זיך"):

כאשר העבודה היא באופן של "ידע" - הרי גם מי שמגיע לדרגות נעלות, "אפילו הוא צדיק גמור עובר ה' ביראה ואהבה בתענוגים", הרי הוא "דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו"³⁶, "יש מי שאוהב"³⁷, ועל-דרך-זה "יש מי שירא"³⁸ - יש ומציאות.

ולכן: (א) הדברים המבלבלים תופסים מקום אצלו, וצריך לחפש עצות ודרכים ללחום עמהם, ולא כל פעם מוצא בנפשו הכחות הדרושים ללחום עם הדברים המבלבלים. (ב) המלחמה עם הדברים המבלבלים היא בדרך של דחיה, היינו, שכללות עבודתו בענין הבירורים היא באופן שימין הוא ימין ושמאל הוא שמאל, והענינים שמסטרא דשמאל צריכים לדחותם מכל וכל, ואי אפשר לבררם ולהעלותם לקדושה (כהסדר ד"בעתה", שהסטרא-אחרא והקליפה יאברו לגמרי).

אמנם, כאשר העבודה היא באופן ד"לא ידע", שיוצא ממציאותו ("ער גייט ארויס פון זיך"), ומגביה את עצמו מן הארץ טפח או אפילו אצבע על-כל-פנים - אזי הדברים המבלבלים אינם תופסים מקום כלל,

[על-דרך המבואר בהמאמר שבקונטרס פורים³⁹ ש"כאשר הוא במדרגת האמת . . . רואין אנו במוחש שהזולת אינו מבלבל לו כלל . . . אין הכוונה שהוא מבטל אותו, כי אם שהזולת הוא ממש כאילו אינו, והיינו שלא יש דבר המבלבל לו . . . מפני שאינו תופס אצלו מקום ומציאות כלל, והסיבה לזה הוא העילוי שלו, מה שנתעלה למעלה ומדרגה עליונה יותר שאינו שייך אל הזולת . . . ובמילא אין הזולת תופס מקום ומציאות כלל, וכמו על-דרך משל הזולת של עיר אחרת אינו מבלבל אותו!]

ומזה לוקחים כח גם לעבודה באופן של "ידע",
 - כמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰ בשם רבינו הזקן, שעל-ידי העבודה ד"לא ידע" בפורים, נעשית גם העבודה ד"ידע" במשך כל השנה באופן אחר לגמרי - שתהיה היכולת (לא רק לדחות ולשבור את הדברים המבלבלים, אלא אדרבה) להתעסק עם הענינים המבלבלים באופן של התלבשות⁴¹ כדי לבררם ולזככם ולהפכם לקדושה, כך, שעל-ידם ניתוסף עילוי הן בגשמיות והן ברוחניות (על-דרך אופן העבודה ד"זכו אחישנה", שנעשה הבירור גם בקליפת עמלק, ועל-ידי-זה נעשה יתרון ותוספת אור בקדושה).

ז. וההתחלה בזה בימי הפורים - "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".
 ואף שבדרך כלל יש להזהר בכגון דא כיון שיכולה להיות מזה תוצאה בלתי רצויה, ו"אדם מועד לעולם כו' בין ער בין ישן וכו'"⁴² - הרי, במה דברים אמורים, כשעושה זאת על דעת עצמו, אבל, כשעושה זאת מצד ציווי התורה, לוקחת תורה את האחריות שהתוצאות מזה תהיינה אך ורק טוב, וטוב הנראה והנגלה, הן בנוגע לימי הפורים עצמם, והן בנוגע לפעולתם על כל השנה⁴³.

ובנקודה העיקרית - שעל-ידי ההתעלות למעמד ומצב "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", מהפכים את ה"ארור המן" ל"ברוך מרדכי", ממרירו למיתקא ומחשוכא לנהורא, ולהעמיד את עצמו ואת הסביבה כולה בקרן אורה.

(פורים, ה'תשי"א, סעיפים י"טז)

הערות |

1. בא יב, כו.
2. שם, טו.
3. פרשת ראה טז, ט.
4. אמור כג, מב.
5. מרדכי ואור זרוע (הלכות חנוכה סימן שכא) - הובאו בדרכי משה לטור אורח חיים ריש סימן עתר. שבלי הלקט סימן קעד. ועוד (ראה הנסמן באנציקלופדיה תלמודית ערך חנוכה עמ' רמב. לקוטי שיחות ח"כ עמ' 633 בהערה).
6. שבלי הלקט סימן קפט. ר"ן ורי"ף שבת פרק ב. כל בו סימן מד. טור אורח חיים סימן עתר.

- לבוש שם. אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה. ועוד.
7. ראה לקוטי תורה דרושי ראש השנה נח, א ואילך. עטרת ראש שער ראש השנה בתחלתו. ובכ"מ.
8. אמור כג, כח.
9. אסתר ט, כב.
10. שם, כו.
11. שם, כד.
12. בלק כד, כ.
13. ספר המאמרים פר"ת עמ' רצו ואילך.
14. גיטין נז, ב. וש"נ. וראה לקוטי תורה להאריז"ל (ובספר הליקוטים) ספר שופטים דרב שמואל בר שילת היה מבני בניו.
15. תרגום לאסתר ג, א.
16. סנהדרין צח, א. זהר ח"א קיז, ב. וראה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פרק צד ואילך.
17. איוב כח, ג.
18. ברכות ריש פרק ט. ספרי ופירוש רש"י על הפסוק (ואתחנן ו, ה).
19. ואתחנן ו, ה.
20. שבת קיט, ב.
21. ראה זהר ח"א ד, א. הובא בתניא פרק י.
22. מגילה ז, ב.
23. בש"ס שלנו הגירסא מיחייב. אבל במאור הקטן על הרי"ף, שער הכונות בסופו, של"ה פרשת תצוה ובכל דרושי דא"ח שראיתי הלשון הוא חייב איניש וכן הוא גם כן באורחות חיים (הובא בבית יוסף סימן תרצה), שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצה סעיף ב, סידור יעבץ ועוד (הערת כ"ק אדמו"ר בספר המאמרים תש"ח עמ' 107).
24. ראה לקוטי שיחות ח"ז סוף עמ' 21 ואילך.
25. אסתר ט, א.
26. גיטין נז, א - על-פי זכריה ב, יב.
27. מגילה יג, ב. אסתר רבה פרשה ז, יב. וראה לקמן עמ' 40.
28. מגילה שם.
29. אסתר רבה שם.
30. הלכות דעות ריש פרק ד.
31. ראה לקוטי שיחות ח"ג עמ' 806 הערה 9.
32. אגרת הקודש סימן כה (קמא, א). וראה גם תניא פרק כח (לה, ב).
33. סוף סימן קכ.

34. שמואל-ב טז, י.
35. אגרת הקודש שם (קלח, ב).
36. תניא פרק לה.
37. תורה אור ויקהל (בהוספות) קיד, ד. ובכ"מ.
38. ראה ספר הערכים חב"ד כרך א עמ' רעט הערה 138.
39. ד"ה וקבל היהודים (שיצא לאור לקראת פורים תשי"א, ונדפס בספר המאמרים תשי"א עמ' 192-3).
40. ראה שיחת פורים תש"ו סעיף ב (ספר השיחות תש"ו סוף עמ' 23 ואילך).
41. כי, לצורך פעולת הבידור והזיכוכך בהכרח להתלבש בהם, ואי אפשר לעמוד מרחוק, כמו בשביל פעולת הדחיה והשבירה (ראה גם ספר המאמרים תשי"א עמ' 289. תורת מנחם ספר המאמרים תמוז-אלול עמ' נ ואילך).
42. בבא קמא כו, א (במשנה). וש"נ.
43. ראה תורת מנחם חנ"ט עמ' 350.